

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2012

MATSHWAO: 80

NAKO: dihora tse 2½

Pampiri ena e na le maqephe a 23.

* S E S H L 2 *

DITAELO HO MOHLAHLAHOBUWA

1. Bala dintlha tse hlahellang leqepheng lena ka hloko PELE o qala ho araba dipotso.
2. Se ke wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima pele karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang lena, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse botsitsweng dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Ka mora hoba o etse sena, bala dipotso tseo, mme e be o kgetha tseo o ratang ho di araba.

3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO tse THARO, e leng:

KAROLO YA A: Dithothokiso (30)
 KAROLO YA B: Padi/Novele (25)
 KAROLO YA C: Tshwantshiso/Terama (25)

4. Araba DIPOTSO tse HLANO kaofela: Tse THARO (3) KAROLONG YA A, e le NNGWE (1) KAROLONG YA B le e le NNGWE (1) KAROLONG YA C ka mokgwa ona:

KAROLONG YA A: DITHOTHOKISO
 DITHOTHOKISO TSEO LE ITHUTILENG TSONA– Araba dipotso tse PEDI.
 TSEO LE SA ITHUTANG TSONA – Araba potso e le NNGWE.

KAROLONG YA B: PADI
 Araba potso e le NNGWE.

KAROLONG YA C
 Araba potso e le NNGWE.

5. KGETHO YA DIPOTSO MABAPI LE KAROLO YA B (PADI) LE YA C (TERAMA)

- Araba dipotso tsa padi le terama tseo o ithutileng tsona FEELA.
- Araba POTSO E LE NNGWE E TELELE le E LE NNGWE YA DIPOTSO TSE KGUTSHWANYANE. Haeba o araba potso e telele KAROLONG YA B, o lokela ho araba YA DIPOTSO tse kgutshwanyane KAROLONG YA C. Haeba o araba potso ya dipotso tse kgutshwanyane KAROLONG YA B, o lokela ho araba potso e telele KAROLONG YA C.

6. Sebedisa lenanenetefatso le leqepheng la 4 ho o thusa.

7. BOLELELE BA DIKARABO

- Dipotso tse telele tsa Dithothokiso di lokela ho arajwa ka mantswe a 250–300.
- Dipotso tse telele tsa Padi le Terama di lokela ho arajwa ka mantswe a 400–450.
- Bolelele ba dikarabo tsa dipotso tse kgutshwanyane bo tla laolwa ke kabo ya matshwao. Baithuti ba lokela ho tsepama potsong mme ba se ke ba tswa lekoteng.

8. Latela ditaelo tse qalong ya karolo ka nngwe ka hloko.
9. Nomora dikarabo tsa hao jwalo feela ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ena ya dipotso.
10. Qala karolo e NNGWE le e NNGWE leqepheng le LETJHA, mme o sehe mola qetellong ya karolo ka nngwe.
11. Ngola ka mongolo o makgethe mme o balehang.
12. Sebedisa nako ya hao ka mokgwa o latelang:

KAROLO YA A: Metsotso e 40

KAROLO YA B: Metsotso e 55

KAROLO YA C: Metsotso e 55

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Dintlha tse hlalisitsweng leqepheng lena di tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o ratang ho di araba ntle le ho qobelleha hore o bale pampiri yohle.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO			
Dithothokiso tseo mohlalobuwa a ithutileng tsona: Araba dipotso tse PEDI feela ho tsena.			
NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
1. Mahlomola a Afrika	Mofuta wa potso e telele (ya moqoqo)	10	6
KAPA			
2. Setsokotsane	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	10	7
KAPA			
3. Boshodu	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	10	8
KAPA			
4. Kodiamalla lebitsong la Sello ...	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	10	9
MMOHO LE			
Thothokiso eo mohlalobuwa a sa ithutang yona: Araba potso e le NNGWE ho tse pedi tsena.			
5. Nkabele mmesetso	Mofuta wa potso e telele (ya moqoqo)	10	10
KAPA			
6. Nkabele mmesetso	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	10	11
KAROLO YA B: PADI/NOBELE			
Araba potso e le NNGWE feela bukeng eo o ithutileng yona.			
7. <i>Botsang lebitla</i>	Mofuta wa potso e telele (ya moqoqo)	25	12
KAPA			
8. <i>Botsang lebitla</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	25	12
KAPA			
9. <i>Diepollo</i>	Mofuta wa potso e telele (ya moqoqo)	25	14
KAPA			
10. <i>Diepollo</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	25	15
KAPA			
11. <i>Mme</i>	Mofuta wa potso e telele (ya moqoqo)	25	16
KAPA			
12. <i>Mme</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	25	17
KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA			
Araba potso e le NNGWE feela bukeng eo o ithutileng yona.			
13. <i>Seyalemoya</i>	Mofuta wa potso e telele (ya moqoqo)	25	20
KAPA			
14. <i>Seyalemoya</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	25	20
KAPA			
15. <i>Haeso Mafotholeng</i>	Mofuta wa potso e telele (ya moqoqo)	25	22
KAPA			
16. <i>Haeso Mafotholeng</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	25	22

LENANENNETEFATSO

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: DITHOTHOKISO (<i>tseo o ithutileng tsona</i>) (Potso e telele (ya moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	1–4	2	
A: DITHOTHOKISO (<i>tseo o sa ithutang tsona</i>) (Potso e telele (ya moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	5–6	1	
B: PADI/NOVELE (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	7–12	1	
C: TSHWANTSHISO/TERAMA (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	13–16	1	
PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA.		5	

ELA HLOKO: O tshwanetse hore o be o arabile potso e le NNGWE KAROLONG YA B le potso e le NNGWE KAROLONG YA C tseo e leng mofuta wa potso e telele (ya moqoqo) le mofuta wa dipotso tse kgutshwane dikarolong tsena.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

Karolong ena o botsitswe dithothokiso tse TSHELETSENG (POTSO YA 1–6). Araba dipotso tse THARO feela karolong ena.

ELA HLOKO: Kgetha mme o arabe dipotso tse PEDI feela dithothokisong tseo o ithutileng tsona selemong sena (POTSO YA 1 ho isa ho POTSO YA 4); e be o tswela pele ho kgetha le ho araba potso e le NNGWE feela dithothokisong tseo o sa ithutang tsona (POTSO YA 5 le POTSO YA 6).

POTSO YA 1

Bala qotso ena ka hloko, e be o araba potso e latelang.

Mahlomola a Afrika – T Leballo

- 1 Utlwang seboko Afrika ho hlomola,
- 2 Utlwang sello Afrika ho haula,
- 3 Seboko ke sa masea nthwana tsa batho,
- 4 Sello ke sa basadi bathwana ba batho,
- 5 Masea a lla sa mmokotsane sello,
- 6 Basadi ba lla tsa mapalesapelo dillo.
- 7 Mmaditlhofa ya tswele le moleketla,
- 8 Mantshilontshilo ya mokokotlo o sephara,
- 9 O tswetse poho tse melala e thata,
- 10 O tswetse marole a masapo a thata,
- 11 Tsweleng la hao ba antse thuto,
- 12 Fubeng sa hao ba antse botho.
- 13 Le hoja o le motle o kgahleha,
- 14 O kgabile ka dithaba o boheha,
- 15 Mariha o apara bosweu o tsoteha,
- 16 Hlabula o apara botala o rateha,
- 17 Ba hao bomadimabe ke ba eng?
- 18 Wa hao molato ke wa eng?

Sekaseka thothokiso ena ka ho qoqa ka makgabane/bonono/dihlomo/dibetsa/bokgabo ba bothothokisi boo sethothokisi se bo sebedisitseng thothokisong ena mme o be o totobatse bohlokwa ba makgabane ao. Karabo ya hao e be mantswe a 250–300.

[10]**KAPA**

POTSO YA 2

Bala qotso ena ka hloko, e be o araba dipotso tse e latelang.

Setsokotsane – PM Ramathe

- 1 Jo, rona nthwana tsa batho,
- 2 Ra le bona la moepa monyolosa thaba,
- 3 Tsokotsane sa mohlolo ho tuba,
- 4 Sa tuba ho paka mapalesapelo.
- 5 Tsokotsane sa mohlolo ho phoqa,
- 6 Sa phoqa mmaditshibana hoja a itebetse,
- 7 Ditsuonyana a di phutha mofela,
- 8 Tlasa mapheo ya eba letlaburu.
- 9 Tsokotsane sena ke se jwang banna,
- 10 Ke se soto se soro sa dipolayano,
- 11 Tsokotsane sa diboko le menyepetsi bathong,
- 12 Tsokotsane sa dillo le mahlomola diphoofoolong.
- 13 Shebang hodimo le bohe dipampiri di pheuwa,
- 14 Di pheuwa sa masiba ntho tse bobebe,
- 15 Di pheuwa di bapala sa mafokotsane nonyana tsa pula
- 16 Tsokotsane sa fiela mabala diotlwaneng.
- 17 Batho ra phasaphasa makodikotwana,
- 18 Ra balehela tau ya moya setshosa,
- 19 Setshosa sa mmopi dibopuweng,
- 20 E, sona tsokotsane sa Phato pudula marole.

- 2.1 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1)
- 2.2 Temanathothokisong ya boraro, qolla melathothokiso e bontshang phetapheto ya sebopeho. (2)
- 2.3 Bolela sekapuo se sebedisitsweng molathothokisong wa 16. (1)
- 2.4 Qolla lereo/lebitso leo e leng tshwantshiso/thehello/sereello molathothokisong wa 17. (1)
- 2.5 Ke mofuta ofe wa phetapheto o fumanwang melathothokisong ya 14 le 15? (1)
- 2.6 Ke lewa lefe la bothothokisi le fumanwang melathothokisong ya 18 le 19? (1)
- 2.7 Fana ka sekapuo se hlahellang molathothokisong wa 18. (1)
- 2.8 Akaretsa temathothokiso ya bobedi ka polelo e le nngwe, mme o sebedise mantswe a hao. (2)

[10]**KAPA**

POTSO YA 3

Bala qotso ena ka hloko, e be o araba dipotso tse e latelang.

Boshodu – PM Ramathe

- 1 Boshodu ba ntena ba nteka,
- 2 Ba nteleka ba ntahla,
- 3 Boshodu ba nkgapa ba mphahla,
- 4 Boshodu ba lerato maikutlong a ka,
- 5 Ka utlwa ka pelo nama ya paka,
- 6 Ka kgala sa Adama le Eva mafahla,
- 7 Boshodu ba mafufa ho fahla,
- 8 Ba fahla ntjhome bophoqo ba ka,
- 9 Ka utswa ka fetoha sesomo,
- 10 Ka fetella ka ba mothemelle,
- 11 Boshodu ba ka ba ba mmooko feela,
- 12 Ba pheulwa ke moya e se lesiba selemo,
- 13 Ka sala ke itlhophere ke sa lle,
- 14 Ke sa lle ka boshodu fela sa ditjaka mofela.

- 3.1 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1)
- 3.2 Ho ya ka karabo ya hao ho POTSO 3.1 mofuta oo wa thothokiso o tsejwa ka matshwao afe? Bolela matshwao a MABEDI feela. (2)
- 3.3 Ke sebetse sefe sa bothothokisi se sebedisitsweng molathothokisong wa pele? (1)
- 3.4 Fana ka sekapuo se molathothokisong wa 6. (1)
- 3.5 Mookotaba wa thothokiso ee ke ofe? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 3.6 Bontsha raeme ya thothokiso ena meleng e robedi e qalang. (1)
- 3.7 Akaretsa thothokiso ka polelo e le nngwe e jereng mohopolo wa sehlooho. (2)

[10]**KAPA**

POTSO YA 4

Bala qotso ena ka hloko, e be o araba dipotso tse e latelang.

Kodiamalla lebitsong la Sello Phokojwe Kobontsho (1941–1992) – RN Phume

- 1 Banna ka basadi ba tswa ba patisane
- 2 Ya eba masiyasiyane-mohlokalebello.
- 3 Ekaba ho etsahetseng
- 4 Tlhakwaneng ho hlahile dife?
- 5 Taba e tlamehile ho ba kgoba!
- 6 Mmasello wa batho molato ke eng?
- 7 Nnete Sello o sa anya monwana!
- 8 Sello o qakeha ho utlwisisa,
- 9 Enwa ya ileng ke dithaka.
- 10 Ngwane motona ke thaka ntatae,
- 11 Ke thaka ntatae hantle botsekeng!
- 12 Banna basadi ka bana ebang dipaki,
- 13 Bohle ebang nnete dipaki,
- 14 Sello Phokojwe o robetse boroko,
- 15 Sello Phokojwe o phomotse phomolo.
- 16 Sello o kgonne, o sebeditse dikgomo
- 17 Kgomo tsa bohadi ba Mmasello.
- 18 Sello ngwana e motona thaka ntatae,
- 19 O setse Tlhakwaneng, ke mojalefa.

- 4.1 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1)
- 4.2 Lebaka la hore sethothokisi se sebedise lebotsi melathothokisong ya 4 le 6 ke lefe? (2)
- 4.3 Badisisa molathothokiso wa 19, ebe o boela o o ngola hape ka tsela e tlwaelehileng. (1)
- 4.4 Qolla melathothokiso e hlahisang dibetsa tse latelang tsa bothothokisi:
 - 4.4.1 Phetapheto ya mantswe e tshekalletseng
 - 4.4.2 Phetapheto ya sebopeho
 - 4.4.3 Molatswelli/molamotjetje/enjambamente/pholletso (3)
- 4.5 Akaretisa melathothokiso ya 14 le 15, o be o hlakise hore melathothokiso eo e amana jwang le mohopolo o molathothokisong wa 16. (3)

[10]**KAPA**

ELA TLHOKO: Kgetha mme o arabe FEELA POTSO ya 5 kapa ya 6. O se arabe dipotso tsena ka bobedi.

POTSO YA 5

Bala qotso ena ka hloko, e be o araba potso e latelang.

Nkabele mmeseletso – J Mokoena

- 1 Hlabula ke lena le hlasitse sehlanya,
- 2 Tsa lona di totisitse thabo le nyakallo,
- 3 Barui le mafutsana ke bana ba motho,
- 4 Mahetleng ba jere monkgwane, ba a ebesela,
- 5 Empa mariha re tla tshabela kae, ke a botsa?
- 6 Makabelane nkabeleng mmeseletso, ditema,
- 7 Ke pharele kabelo tsa lehlabula, medikonyana.
- 8 Metsi a dinoka le phalla le lebisitse kae?
- 9 Tseleng tsa lona le habile kae, manyabolo,
- 10 Sehou sa lona se tuba eng, eka ke hlomohi!
- 11 Mabopong a dinoka nketu o hoa a itlatlarietsa,
- 12 Mpolelleng ya lona koma, le nkabele mmeseletso.
- 13 Nna nka le kumela tsa bohahlaodi ditsharelo;
- 14 Hoba nna tselana tsa ka ke tsa timelo.

Sekaseka thothokiso ena ka ho qoqa ka makgabane/bonono/dihlomo/dibetsa/bokgabo ba bothothokisi boo sethothokisi se bo sebedisitseng thothokisong ena mme o be o totobatse bohlokwa ba makgabane ao. Karabo ya hao e be mantswe a 250–300.

[10]

KAPA

POTSO YA 6

Araba POTSO YA 6 haeba o sa ka wa araba POTSO YA 5 e ka hodimo.

Bala thothokiso ena ka hloko, e be o araba dipotso tse e latelang.

Nkabele mmesetso – J Mokoena

- 1 Hlabula ke lena le hlasitse sehlanya,
- 2 Tsa lona di totisitse thabo le nyakallo,
- 3 Barui le mafutsana ke bana ba motho,
- 4 Mahetleng ba jere monkgwane, ba a ebesela,
- 5 Empa mariha re tla tshabela kae, ke a botsa?
- 6 Makabelane nkabeleng mmesetso, ditema,
- 7 Ke pharele kabelo tsa lehlabula, medikonyana.
- 8 Metsi a dinoka le phalla le lebisitse kae?
- 9 Tseleng tsa lona le habile kae, manyabolo,
- 10 Sehou sa lona se tuba eng, eka ke hlomohi!
- 11 Mabopong a dinoka nketu o hoa a itlatlarietsa,
- 12 Mpoelleng ya lona koma, le nkabele mmesetso.
- 13 Nna nka le kumela tsa bohahlaodi ditsharelo;
- 14 Hoba nna tselana tsa ka ke tsa timelo.

- 6.1 Qolla molathothokiso o nang le kganyetsano temathothokisong ya pele. (1)
- 6.2 Kganyetsano eo o e fumaneng ka hodimo e bopilwe ka mantswe afe? (1)
- 6.3 Hlwaya dibetsa/dihlomo tse latelang tsa bothothokisi:
 - 6.3.1 Kgonyetso (1)
 - 6.3.2 Tlohelu/Nyamelo (1)
 - 6.3.3 Lekgotsi (1)
- 6.4 Akaretsa mohopolo wa sehlooho o hlahiswang ke thothokiso ena. (2)
- 6.5 Ke sekapuo sefe se sebedisitsweng molathothokisong wa 8? (2)
- 6.6 Molathothokisong wa 7 ho sebedisitswe letshwao la ho bala mahareng a polelo. Sebetsa see sa bothothokisi se bitswa eng? (1)

[10]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/NOBELE

Karolong ena araba potso ya buka eo o ithutileng yona.

Haeba o kgetha ho araba mofuta wa **potso e telele** (ya moqoqo) KAROLONG YA B, o tlameha ho kgetha mofuta wa **dipotso tse kgutshwane** KAROLONG YA C. Ebang o sa etse kgetho e jwalo, o araba mofuta wa **dipotso tse kgutshwane** KAROLONG YA B, teng jwale o tlameha ho araba mofuta wa **potso e telele** (ya moqoqo) KAROLONG YA C. Sena se bolela hore qetellong ya ditaba o tlameha ho araba potso e le NNGWE ya **mofuta wa potso e telele** (ya moqoqo) le potso e le NNGWE ya mofuta wa **dipotso tse kgutshwane**.

POTSO YA 7: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla

Tikoloho ke sebaka kapa tulo moo diketsahalo tsa sengolwa/padi/nobele di etsahalang teng. Tikoloho le nako di thunthetsa diketso le boitshwaro ba baphetwa pading/nobeleng. Re ye re bone ka boitshwaro le diketso tsa bona ha di hodisa padi hore di thuntheditse le ho hahlamelwa ke tikoloho le nako tseo ba phelang ho tsona. Qoqa o tshehetsa ka mabaka o totobatsa seabo sa **tikoloho** le **nako** boitshwarong ba baphetwa o itshetlehile pading (nobeleng) ena ya '**Botsang Lebitla**'. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**KAPA****POTSO YA 8: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla****TEMA YA 1**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa buka kaofela.

'Matlotlo eso a feletse mane ha rangwane. O hodisitse bana ba hae ka ona. Nna ke ne ke bolawa ke tlala. Ha ke ntse ke le hlatheng, ke teane le batho ba bangata, ba neng ba tseba ntate. Ba bang ba re ba ne ba rutwa ke yena kwana Sekgutlong. Ba bang ba mpoelletse ka kotjana ya ntate, eo a neng a bintsha ka yona. Ke kotjana ya silivera, e benyang. Ba re ha a ne a bintsha ka kotjana eo, sehlopha sa hae se ne se sa hlolwe. Ba re kotjana eo e ne e le kotjana ya lehlohonolo. Kotjana eo ke a e tseba. Ke ile ka nna ka e bona ka kamoreng ya rangwane ha ke ntse ke fiela. Ke utlwile hape hore Kotsi ho hang ha se ngwanabo ntate, ka hona ha se rangwane ho hang. Ho utlwahala hore ntate o ile a mpa a holela habo feela. Kajeno ke a di tseba tseo kaofela. Ke di tseba jwalo ka ha ke itseba. Ha ho sa le motho ya ka hlolang a nthetsa, a nketsa tsuonyana robala, tse ding di robetse.'

'Nna ke se ke itse ha ke na ditaba ho hang, ngwanaka,' ke mosadimoholo eo, a koboteditse difahleho.'

8.1 Tsietsi ha a tla bua mantswe ana o ne a tswa kae? (1)

8.2 Ke eng se neng se mo isitse moo? (1)

- 8.3 Fana ka lebitso la mosadimoholo ya ileng a hlaba Tsietsi malotsana ka pinyane ya lapa labo. (1)
- 8.4 Lebitla le sepharahadi leo ho buuwang ka lona pading ee le ne le le motseng ofe? (1)
- 8.5 Tsietsi ha a tloha ho mosadimoholo o ne a le moya o dikaqa. Hlalosa hore ke hobaneng a le boemong boo. (2)
- 8.6 Maele a Sesotho a re: 'Tsa habo moshanyana ha di jewe'. Totobatsa maele ana o itshetlehile pading ena. (2)
- 8.7 O ka re diketsahalo tsa padi ee ke tsa mehleng efe ha o tadima le tsela eo lebitla labo Tsietsi le entsweng ka yona? (2)
- 8.8 Ke mofuta ofe wa kgohlano o qatsohiswang ke mantswe a qotsong e ka hodimo? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (3)
- 8.9 Lebitla le bile le tshusumetso e kgolo bophelong ba Tsietsi. Re bona ka diketso tseo a di entsweng kamora ho tjhakela ho lona. Ntsha maikutlo a hao o hlakise ntlha ena. (2)

TEMA YA 2

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa buka kaofela.

Kajeno Tsietsi ke enwa o tliho tseka tsa habo. O di tseka ka molao ofe? Di nkilwe ka molao ofe? Ke toka ho tseka tseo o di nketsweng ka bomenemene, empa lefatshe le batla molao. Ntho di tsekwa ka molao. Tsietsi ha a na ona molao oo. O itshetlehile hodima toka.

E ne e le ha le hlahlamela dithaba ha Tsietsi a fihla ha Kotsi. Hora ho ne ho otlile tse mona tsa tjhaile, tseo ka tsona banna le basadi ba itlhahanelang ho haba malapeng, ho ya bona bana, le ho hlopha mabaka a lelapa. Ka hohle ke ditilele tsa ba balelele, ba bakgutshwane, ba basesane, ba batenya, ba diphoko, ba makopo, ba matjato le bona ba lenama.

Ha ho qellanwe, ke semphete ke o fete. Ke ba dikoloi, ke ba dithuthuthu, ke ba dibaesekele, ke ditaaso tsa batho. Ka hloohong ya Tsietsi ho duma taba e le nngwe feela: 'Kajeno ke hodile.'

Eitse a sa kokota monyako ha hla ha arabela yena Kotsi, ka lentswe la motho eo e kang o se a ntse a tenehile, a tennwe ke bophelo le tsohle tsa bona. 'O mang? Kena!' Tsietsi o ne a ikemiseditse ho rarolla taba ena kajeno.

- 8.10 Tsatsing leo Tsietsi a fihlang ha rangwanae o amohetswe ke mang? (1)

- 8.11 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa mme o ngole feela tlhaku ya karabo e nepahetseng. Hantlente sesosa sa kgohlano ho ya ka qotso ee ke sefe?
- A Tjhelete ya mmuso
B Tjhelete ya dibuka
C Lefa le siilweng ke ntata Tsietsi mohlang a neng a hlokahala
D Letlotlo la dikgomo (1)
- 8.12 Bangodi ba bang ba sebedisa thehello ya mabitso e le lewa la bona la ho aha baphetwa. Diketso tsa baphetwa ba jwalo hangata di nyalana le bona. Hlalosa ka polelo e le nngwe ka moo mongodi a sebedisitseng lebitso la Kotsi ho bontsha hore ehlile Kotsi o kotsi. (2)
- 8.13 A ko akaretse semelo/botho ba Tsietsi o be o tshehetse karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 8.14 'Tsietsi ha a na ona molao oo.' Ebe ke ofe molao oo Tsietsi a se nang ona? Hlalosa. (2)
- 8.15 Ho ya ka wena na ho molemo kgodisong ya ngwana ho mo patela ditaba tse amanang le ba leloko la hae? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

[25]**KAPA****POTSO YA 9: DIEPOLLO – T SEEMA**

Mongodi o bonahala a ntse a re patela ditaba tse ding ha a ntse a re phetela pale ya hae. Ditaba tseo a re patelang tsona ke tseo re balang re ntse re na le tshepo ya ho re o tla re hlaloesetsa/senolela tsona ha nako e ntse e tsamaya, empa ho se be jwalo. Lewa lena la bongodi re le bitsa **phanyeho/tiehisio/tebello/tshwarello/teketliso**. Qoqa ka moo mongodi a sebedisitseng lewa lena kateng phutholohong/manollong ya pale/padi ena, **Diepollo**. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**KAPA**

POTSO YA 10: *DIEPOLLO* – T SEEMA**TEMA YA 1**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa buka kaofela.

E ne e le pale ya mehla le mehla ha o tlile ha makgerenkgwa, hobane ba re o ne a sa oke seso ka makgapha. O ne a bolella ngwetsi le matsale, monna le mosadi diphiri hona moo ka nako yona eo ba ntse ba mametse. Ha ho fihla wa ka motsotso le nna ka kena. Ka hara mokgoro ona wa hae o ne o tla re o kene ka sehlaheng sa mmamasianoke. Ho kopakopane feela, e le masapo, dibotlolo tse tshetseng meriana, ditlamatlama, metso ya difate, le mahe a mpshe. Ho ileng ha ntshosa le ho feta ke sa tswa kena e ne e le ntho e kang lehata la motho, le neng le leketla maballong. Empa ha ke shebisisa hantle yaba hona ke hlokomelang hore e ne e le lehata la tshwene.

'A hloohla ditaola diatleng, a nto re ke butswele a ntse a di fupere ka diatla. A di lahla tsa qhalakana.

Ke ne ke dutse ka tebello e kgolo, hore na ebe nkgekge enwa o tla re mme o ho lefe lefatshe, le hore monna wa ka yena o kae. Ha a qeta ho di lahla a nna a di kgwathakgwatha ka letjhoba le neng le le haufi le yena.

- 10.1 Qotsong ena e ka hodimo, bolela hore ke mang eo ya tlleng ho makgerenkgwa mme o ne a bile a tlile moo ka mabaka afe. (2)
- 10.2 Diepollo o hodile a sa tsebe batswadi ba hae ba mo tswalang, empa ke mona ha a se a le moholo o ntse a hlwahlwaela naheng ho batlana le batswadi ba hae. Ha o nahana sena o se etsiswa ke eng? (2)
- 10.3 Qolla polelo e bontshang hore ha makgerenkgwa ho ne ho le bohlaswa. (1)
- 10.4 Bolela hore pejana ho ketelo ena ya sebui ha makgerenkgwa, ke eng e entseng hore sebui se be le tshepo ya ho re makgerenkgwa enwa a ka se thusa. (2)
- 10.5 Na makgerenkgwa o ile a thusa sebui? Hobaneng o realo? (2)
- 10.6 Ka mantswe a hao, a ko qaqise seo makgerenkgwa a se buileng ho mohlalobuwa ka mora hore a mo hlahlobe. (2)
- 10.7 Hlalosa lebaka le ileng la etsa hore ha Diepollo a ntse a le ha Rammulotsi, a tlelwe ke mapolesa mme a mo tshware a be a ilo mo kwalla tjhankaneng. (2)
- 10.8 O ipapisitse le seo Diepollo a se entseng ka mora hore makgerenkgwa a mmolelle hore ditaola tsa hae di mo supisa motseng wa Rammulotsi moo a bonang motho wa mosadi teng, na ha e ne e le wena o ne o tla tswa tjaro ya mabona jwalo ka ha Diepollo a entse ho ya batlana le seo o se nang bonnete ba sona kapa o ne o tla ikgaohanela? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka le utlwahalang. (2)

TEMA YA 2

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa buka kaofela.

'Le ha ke ne ke tsilatsila pele ka tlama thoto ka mora dibeke tse tharo ka ikela, ha-maoto-mpepe, pelo nkise. Ka kena lefokoloding la dithota ka leba Tshwane. Lengolong leo ntate a neng a nngoletse lona, o ne a hlalositse hore ha ke fihla boemelong ba terene ke tle ke tsamaye ka *Boom Street* e yang Marabastad, teng ke tla fumana ditekesi tse tlang ho nkisa Selborne, e leng moo ba dulang teng. Ke ile ka fela ka latela tsela hantle feela jwalo ka ha a ne a ntaetse. Dintho di ile tsa ntsamaela hantle ha ke fihla mona motsemoholo o hodima leralla, hobane hang ha ke fihla ntate o ile a nthomela ho ngaka e nngwe ya lekgowa e sebetsang Pretoria Academic ka toropong.

Ha ke qala ho sebetsa ke ne ke thusa ka phaposing ya ditlhare, empa ka mora nako e isang selemong ke ne ke se ke le mosebeletsi wa setjhaba ya felletseng wa hona mona sepetelele. Haeba ke hopola hantle le wena o mphumane ke se ke le moo ha o qala ho sebetsa le nna. Le ha ke se ke le mona Tshwane ya Mamelodi, ke ne ke sitwa ho lebala ka ho felletseng ka Zeblone, monna wa ka.'

- 10.9 Ho tlile jwang hore Diepollo a tlo sebetsa moo Pretoria Academy? (2)
- 10.10 Ke ketsahalo efe e ka o nnetefaletsang hore Diepollo o na le boiphihlelo ba mosebetsi oo wa hae? (2)
- 10.11 Bolela hore ka mora lefu la ratsalae, Diepollo o ile a rera ho itulela ho kae. Lebaka la ho re a rere ho ya dula moo e ne e le lefe? (2)
- 10.12 Diepollo o hlalositse hore monnamoholo Ramokgopa e ne e le yena feela motho lapeng leo la hae ya neng a mo utlwisisa. Hona ho senola hore monnamoholo Ramokgopa ke motho wa semelo se jwang? (2)
- 10.13 Ha Diepollo a ne a itlhalosa, o ne a ye a re yena o tsamaile mehlaleng ya ho ipatla, moo diphiri di neng di hlanoleha, a katolla dikgoro tse katilweng. Ebe sena seo a neng a se bolela ke nnete? Tiisa karabo ya hao ka ho qolla ketsahalo e le nngwe feela e neng e mo supa hore efela e ne e le makatolle (2)
- [25]**

KAPA**POTSO YA 11: MME – NP Maake**

Mongodi o bonahala a ntse a re patela ditaba tse ding ha a ntse a re phetela pale ya hae. Ditaba tseo a re patelang tsona ke tseo re balang re ntse re na le tshepo ya ho re o tla re hlaloesetsa/senolela tsona ha nako e ntse e tsamaya, empa ho se be jwalo. Lewa lena la bongodi re le bitsa **phanyeho/tiehisio/tebello/tshwarello/teketliso**. Qoqa ka moo mongodi a sebedisitseng lewa lena kateng phutholohong/manollong ya pale/padi ena, **Mme**. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**KAPA**

POTSO YA 12: MME – NP Maake**TEMA YA 1**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa buka kaofela.

Beke e latelang eo e ne e felle Dikeledi ha bohloko sekolong. Ka mona o nahana taba tsa Tsekiso, ka mona e le tsena tsa Matatiele, tseo a sa di tsebeng hore ke dinehellwa tsa mofuta nngwe. Ka lehlohonolo metswalle ya hae e mmedi e ne e tsamaya le yena ha sekolo se tswa, eka taba di boetse sekeng, le ha ho ne ho se ya batlang ho qala taba ena ya Tsekiso. Bane ba babedi ba ne ba ntse ba mo soma hoba ho ne ho utlwiwe monate ke batho. Ba tsheha ha ba kopana le Dikeledi, ba bile ba kobisa, ba buela hodimo ha ba mmona. Mmisi Lekena a ba a e hlokomela taba ena. A ba bitsetsa ka phaposing ya matijhere, a bua le bona ho se motho, e le yena le bona ka bobedi feela.

'Keng ha le duletse ho iketsa meleko tjena? Na ntho e etsahetseng e qala ho etsahala lefatsheng?'

'Tjhee, mmisi,' ba arabela hong, ka ditlhong.

'Jwale keng ha le kenelletse ngwana eo wa batho tjena' Kapa le ne le ntse le mmatla moshemane eo?'

'Tjhee, mmisi,' batho ba araba ka maswabi.

'Jwale le longwa keng?' Ha hlokahala karabo, batho ba itjheba manala, ...

- 12.1 Ka polelo e le nngwe feela a ko hlalose hore ditaba tsa Tsekiso tseo banana ba sekolong sa Dikeledi ba neng ba mo tsheha ka baka la tsona ke dife. (2)
- 12.2 Bolela ketsahalo eo Dikeledi a iponetseng yona ka mahlo a hae e ileng ya mo kgodisa hore Tsekiso ha a sa mo rata. (2)
- 12.3 Banana baa ba neng ba tsheha Dikeledi o ka re ke batho ba semelo se jwang? Fana ka mohlala wa boitshwaro ba bona o totobatsang semelo sena sa bona. (2)
- 12.4 Setshwantsho se setle seo Dikeledi a neng a ipopetse sona ka hloohong ya hae nakong eo a neng a lokela ho etsa qeto ya ho nyalwa ke Mofokeng, se ne se le jwang? Se hlalose ka mantswe a hao mme o fane ka dintlha tse PEDI feela. (3)
- 12.5 Hlalosa pherekano e bakilweng ke 'Ditaba tsa Matatiele' le 'Ditaba tsa Tsekiso' ho Dikeledi. (2)

- 12.6 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho fetisisa mme o ngole feela tlhaku ya karabo e nepahetseng. Ha Mmisi Leken a kenella ditabeng tsa bana ba sekolo hona ho re bontsha hore ke ...
- A motho ya ratang ditaba
B motho ya nang le kgalemo baneng
C motho ya sa rateng ha bana ba sekolo ba hlorisa ba bang
D B le C di nepahetse (1)
- 12.7 Kgetha karabo e nepahetseng ho tsena. Ho ya ka ditaba tsa sengolwa sena, nako eo diketsahalo tsena di etsahalang ka yona ke ...
- A Ya sekwalekwale
B E maseanong a nako ya sekwalekwale le ya sehloholo
C Ya bohloholo
D Ha ho e nepahetseng (1)
- 12.8 Ho ya ka karabo eo o faneng ka yona ho POTSO 12.7 ke hobaneng o nahana jwalo? (2)

TEMA YA 2

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa buka kaofela.

'Ntate, Mme o shwele.'

'Mmao o shwele? Jwang a ne a sa kule?' Monna a botsa ka ho tshoha le ho makala, a ba a ema tlekelele. Le ntate Masodi, eo a neng a atisa ho tsamaya le yena ha a tswa mosebetsing, a ema ka ho makala.

'Ee, Mme o shwele. O shwele tjee,' a realo a tutubala, a ipuela feela jwalo ka ngwana, a sa tsebe le hantle hore ha motho a shwele ke ha a entse jwang, mme ebile a sa tsebe le ho re ka Sesotho ha ho ke ho thwe motho o shwele. Seo a neng a se tseba ka ho shwa ke ho re tsatsi le leng ho ile ha thwe nkgono wa Moleboheng o shwele, mme ha fihla batho ba bangata, le makoloi a mangata, ntate moruti le bomme ba thapelo, ho binwa dipina tse hlomolang, mme ba mo nka ba tsamaya le yena, ha thwe ba ilo mmoloka. O ne a sa tsebe le ho re ho boloka keng. Seo a se hopolang ka lefu leo ke ho re Moleboheng o ile a ba tima nama, mme le yena a re ho yena, 'Le nna ke tla o tima nama ha nkgono wa ka a shwa.'

- 12.9 Lefu le bolaileng Mme enwa eo ho buuwang ka yena moo ke lefe? (1)
- 12.10 Bolela se etsang hore Mofokeng a be le pherekano ha ho thwe 'Mme' o shwele. (2)
- 12.11 Ke bomang ba ileng ba angwa ke lefu la Mme? Hoo ba ho bontshitse jwang? (2)

- 12.12 Hantlente ho ya ka ditaba tsa padi ena, ebe Bafokeng ba Matatiele ba ne ba tlile ka moya o motle lepatong la Mme kapa jwang? Qotsa ketsahalo e le NNGWE feela e bontshang hore ba ne ba tlile ka moya o jwang. (3)
- 12.13 Hlalosa hore ha o ne o le Mofokeng, mme o iphile monyetla wa ho sheba setopo sa mosadi eo o nahanang hore ha o mo tsebe, mme o fumana hore ke sa mosadi wa hao wa matswathaka eo o neng o mo siye hae, o ne o tla etsa jwang. (2)
[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Haeba o ile wa kgetha ho araba mofuta wa potso e telele (ya moqoqo) KAROLONG YA B, jwale o tlameha ho araba mofuta wa **dipotso tse kgutshwane** KAROLONG YA C. Athe haeba ha o a ka wa etsa jwalo, o arabile mofuta wa **dipotso tse kgutshwane** KAROLONG YA B, jwale o tlameha ho araba mofuta wa **potso e telele** (ya moqoqo) KAROLONG YA C. Sena se bolela hore qetellong ya ditaba o tlameha hore o be o arabile potso e le NNGWE ya **mofuta wa potso e telele** (ya moqoqo) le potso e le NNGWE ya **mofuta wa dipotso tse kgutshwane** KAROLONG YA B le KAROLO YA C.

POTSO YA 13: SEYALEMOYA – RH Moeketsi***Sekgobo sa Tshifanalehata – J Radebe***

Hangata bangodi ba ngola ditshwantshiso tsa bona ka tatellano e itseng ho tataisa babadi hore ba utlwisise poloto le ho dumella sengolwa sa bona ho phutholoha ka tsela e kgodisang babadi. Tshwantshisong ena ya '**Sekgobo sa Tshifanalehata**' a ko qoqe ka **sehlohlolo** le **tharollo/mothipoloho**. Hopola ho itshetleha ka diketsahalo tse tshwantshisong kaofela ha o ntse o qoqa. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**KAPA****POTSO YA 14: SEYALEMOYA – RH Moeketsi****TEMA YA 1**

Bala qotso ena e latelang ka hloko, e be o araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa terama kaofela.

O mo feleheditse – SM Mangali

Paseka: Ke tla kopa hore taba tseno re hle re di tlohele, hobane le ena ya ho ima ha hao kgetlo la bobedi, e tla nne e etse hore o bue mantswe ana ao o sa tswa a bua hona jwale. Mmalerato, nna le wena re hlola re dumellana ka ho re Modimo ke yena monga bophelo, mme o etsa sohle seo a se ratang ka maphelo a dibopuwa tsa hae. Mme ebang a rata ho etela motho wa hae, o mo etela ka tsela efe kapa efe. Ha re re he, le rona ke tsela eo a neng a ntse a re etela ka yona. Se lahle tshepo hobane ke mona o boetse o mmeleng hape, kgetlong lena ha re tshepe hore o tla o lebatsa tsohle tseo e yeng e re mohlomong ha a re re itekole ka tsona, eba wena o nka ha o le mosadi ya madimabe, mohlomong ya hlomodiswang.

14.1 Qotsong e ka hodimo, ebe Paseka o bua le mang? (1)

14.2 Ke makgetlo a makae motho eo ya ka hodimo a ima? (1)

- 14.3 Ke hobaneng ho ima ho mo tshwenya maikutlo? (1)
- 14.4 Ho ya ka dipuo tsa Paseka, ho bonahala eka ke modumedi. Na o dumellana le tlhahiso ee? Hobaneng o realo? (2)
- 14.5 Ka mantswe a hao hlalosa seo Paseka a se bolelang ha a re Modimo o ne a ba etela. (2)
- 14.6 Ha Paseka a re: '*... kgetlong lena ha re tshepe hore o tla o lebatso tsohle ...*' o bolelang ho ya ka tseo ba fetileng ho tsona? (2)
- 14.7 Akaretsa mookotaba wa dikahare tsa sehlooho sena ka polelo e le nngwe feela. (2)

TEMA YA 2

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa buka kaofela.

Mmalerato: E re he ke itshwarelle ka mantswe ana a aubuti Paseka, mohlomong kgetlong lena dintho di tla loka. Feel a le nna ha ke iketse, ke etswa ke mabaka a ileng a ntlahela, mme a re ha ho se ho etsahetse, tseo tsohle di hohlane le takatso tsa ka. Ako re ke ithapelle. Wena ya matla ohle, a mantswe a eo o itseng e tla ba molekane wa ka a thopothole kelellong ya ka, mme a tsosolose tshepo ya ka ya maoba le maobane, mme le nna jwalo ka Mora motho ke re, a senwelo sena se fete hole le nna. AMEN! Butleng basadi, ha e ka ba ngwana moshanyana... Lebitso lona le se le ntse le le teng mme e tla ba Ramadi. E, Ramadi, madi a ileng a tswa jwalo e le ha a ne a tlo hlatswa dibe tsa rona boMmalerato. Athe ha e ka ba ngwananyana teng ...

- 14.8 Paseka le Mmalerato ba amana jwang? (1)
- 14.9 Ha Mmalerato a fehelwa Paseka o ne a ile hokae mme o ne a ilo etsang moo? (2)
- 14.10 Mmalerato o bonahala a tshwenyehile/maikutlo a lwebehlane. Ka puo ya dingolwa hoo ho bitswang? (1)
- 14.11 Boipuiso/puonosi ke ha sebakadi se bua se le seng jwalo ka Mmalerato. Hlalosa sepheo sa mongodi sa ho sebedisa sebetsa sena sa manollo ya dingolwa. (2)
- 14.12 Hlalosa semelo/botho ba Mmalerato o ipapisitse le tseo a di buang moqotsong/qotsong e ka hodimo. Fana ka ntlha e le NNGWE le lebaka. (3)
- 14.13 Ho ya ka diketsahalo tsa tshwantshiso ee o ka re nako e iponahatsang ho yona moo ke efe? Hobaneng o realo? (3)

- 14.14 Na bothata boo ba Mmalerato ba ho fetelwa ke bana bo ne bo na le tharollo? Tshehetsa karabo ya hao?

(2)
[25]

KAPA

POTSO YA 15: *HAESO MAFOTHOLENG* – CJ Teleki

Hangata bangodi ba ngola ditshwantshiso tsa bona ka tatellano e itseng ho tataisa babadi hore ba utlwisise poloto le ho dumella sengolwa sa bona ho phutholoha ka tsela e kgodisang babadi. Tshwantshisong ena ya '*Haeso Mafotholeng*' a ko qoqe ka **sehlohlolo** le **tharollo/mothipoloho**. Hopola ho itshetleha ka diketsahalo tse tshwantshisong kaofela ha o ntse o qoqa. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]

KAPA

POTSO YA 16: *HAESO MAFOTHOLENG* – CJ Teleki

TEMA YA 1

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa buka kaofela.

Molefi:	Ha o hla thola wa mamela wa mma. Monna, ke lorile toro e mohlolo. Hape ke bone ka ana a ka mahlo ntho e mohlolo. Bosiu ke ye ke utlwe eka ke hatilwe ke sesitahlohwana. Nengneng ka qetella ke iphumane hape. Nakong eo bonna ba ka bo kgutlelang ho nna hape ke ne ke kakalletse ke shebile hodimodimo marulelong. Ka yona nako eo ka bona monnamoholo Mapetla a le mokokotlong wa marulelo. Marulelong moo o ne a se mong, empa o ne a e na le banna ba babedi, bao bona ke sa kang ka ba bona hantle hore na ke bomang. Eitse ha monnamoholo a hlokomela hore ke ba tadimme, ka bona a kgwatha banna ba babedi bao a neng a na le bona ho ba supisa nna.
Takadimane:	Banna, Molefi o reng? Ka nnete ka ba ka utlwa meriri ena ya ka e baleha. Jwale o ile wa etsa eng monna heso?

- 16.1 Molefi o amana jwang le Takadimane? (1)
- 16.2 Hlalosa mohopolo wa sehlooho o jerweng ke diketsahalo tsa tshwantshiso ena o ipapisitse le ho se amohele dikeletso hwa Molefi. (2)
- 16.3 Monnamoholo Mapetla o hlahella e le mofuta ofe wa sebakadi? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 16.4 Bolela diketsahalo tse PEDI tse ileng tsa hlahela Molefi ka baka la kepi/ditouwa tsa Mapetla. (2)

- 16.5 Ke hobaneng ha Molefi a ntse a etsa diphoso bophelong ba hae le ha ho ntse ho na le batho ba mo eletsang? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka le le LENG. (2)

TEMA YA 2

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa buka kaofela.

Mofammere: Molefi, bophelo ke ntho eo motho a iketsetsang yona. Ha motho a rata hore ho be bosula bophelong ba hae ho tla ba jwalo. Hape ha a rata hore ho be monate le teng ho tla ba jwalo. Molefi, molaodi wa bophelo ba hao ke wena. Hommeng ha o sa batle ho tsamaya o butse ditsebe tsa hao le mahlo a hao, ha ho na se ka etswang. Molefi, ba rutwang motlwang wa pula ke ba ikgakanyang nnete. Empa ya tlhokolosi o lemoha ha bobebe phiri e apereng letlalo la nku. Hoo e leng taba hona jwale Molefi ke ho re mahodi a patile maeba. Ha ho se ho le tjena, ya bohlale ke ya tla tsamaya a qwaile. Ke qetella ka ho re ka mehla ya phemang lefu ke eo e seng nonyana kahlamela mmolai.

Ramafothole: Mofammere, ekaka jwale o tla le tsona moshana. Ako bue, re mametse.

Mofammere: Banna e-e, hoja le ne le elellwa ...

- 16.6 Ke mang eo Mofammere a mmitsang ka ho re ke 'nonyana kahlamela mmolai'? Hlalosa lebaka la karabo ya hao. (3)
- 16.7 Ako akaretse seo Mofammere a lekang ho se hlaloesetsa Molefi. (2)
- 16.8 Hlalosa semelo/botho ba Mofammere ka ntlha e le NNGWE feela mme o be o tshehetse karabo ya hao ka mabaka. (2)
- 16.9 Bapisa boitshwaro ba Jwalane le ba Montsheng mme o be o hlalose hore boitshwarong boo ke eng e ileng ya hohela Molefi ho Jwalane. (3)
- 16.10 Ka mantswe a hao a ko akaretse se ileng sa tena Jwalane ha Molefi a ne a mo memetse ha hae lekgetlong la pele. (2)
- 16.11 Molefi o kgathatsehile ka mora toro ya hae, mme ho bonahala hore maikutlo a hae ha a tsitsa. Ke mofuta ofe wa kgohlano eo a nang le yona? Hobaneng o realo? (2)
- 16.12 Ha o ne o le Molefi, o le tebetebeng ebile o e na le metswalle e o jang direthe jwalo ka Ramafothole le Ngatane, mme ka lehlakoreng le leng ho e na le metswalle e o eletsang jwalo ka Mofammere, o ne o tla itshwasolla jwang? (2)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80

